

ОЛИМЖОН ҲАЙИТ

ТИРИКЛАЙ КЎМИЛГАН ЙИГИТ

II китоб
(Детектив)

Оқшом чўкди. Жасад ҳамон қабр ёнбошида ётарди. Нима бўлди-ю, шу атрофдан гўрков Ҳайдар ота ўтиб қолди. Бу одам ёши етмишга яқинлашиб қолган бўлса-да, хали-бери кексаликка ён бермаган, ҳамон қабристонга олиб келинган мурдаларни опичлаб дафн этишдан чарчамайди.

Нигоҳлари бургутникидек ўткир ва хушёр.

Ҳайрон бўлиб жасадга бирпас тикилиб турди-да, эҳтиёт шарт томирини ушлаб кўрди.

- Қизик, - ўйлади у мурдани ағдариб ётқизаркан. - Башарасидан ўзбекка ўхшамайди. Қайдан кеп қолди бу? Қачон келди? Кеча ўтганимда ҳеч ким йўқ эди. Нега энди мана шу аскарнинг қабри ёнида ётибди? Ё таниш-паниши-ю, зиёрат қилишга келиб бирдан жони чиқиб кетдимикан-а? Бу ерда бир гап бор-ов! Манови аскарнинг қариндошларини топай-чи, балки, ўшалар танишар, бу йигитни!

Ҳайдар ота белидаги қийиғини ечиб олиб мурданинг юзини ёпди. Кейин ҳаллослаганча Мадалининг ёлғиз аммаси Хосият холаникига йўл олди.

Биларди. Бошқа хешларига нисбатан шу хотин кўпроқ куйган. Ҳатто, Марайим аканинг ўлимидан сўнг қанча вақт чирогини ёққан. Ишқилиб, расм-русумини қолдирмаган.

Гўрков кириб келганда, қадди анча букилиб қолган Хосият хола айвонда кўрпа қавиб ўтирарди.

— Бу хотин илгари қаддини ғоз тутиб юрарди, — кўнглидан ўтказди гўрков дарвозахонада бир муддат тўхтаб. — Ҳеч ким уни олтмишга кирган, деб айтмасди. Жияни, кегидан акаси, кейинроқ келини дараксиз кетиб, ўзини олдириб қўйибди. Жигар экан-да! Ишқилиб кўз тегмасин! Марайимнинг қариндошлари орасида шугина оқибатлироқ чиқди”.

— Ҳов, Хосият! - ҳовлига киришни негадир ўзига эп кўрмай, дарвозахонадан туриб кичқирди гўрков. - Хосият-ов!

Аёл таниш овозни эшитиб инқиллай-инқиллай ўрнидан турди. Шоша-пиша калишини оёғига илиб гўрков томон илдамлади.

— Ие, келинг, Ҳайдар ота! Киравермайсизми? Келмай юрган жойингизми?

Гўрков ковоқларини уйган кўйи совуққина саломлашиб айвондаги сўри четига омонатгина чўкди.

Аввалига ўтганлар номига тиловат қилинди.

— Хўш кепсиз! - хазин товушда мулозамат қилган бўлди Хосият хола. - Қайси шамоллар учирди бизнинг кулбаларга?

— Шу ердан ўтиб кетаётгандим, - гапни узокдан бошлади Ҳайдар ота. - Бир кирай-чи, дедим-да! Хўш, яхши ўтирибсизларми? Ўғлинг келиб суюниб қолдингми?

— Шукр! Обиджоним келиб ҳарқалай бағрим тўлиб қолди, ота!

— Қани ўзи? Кўринмайди?

— Дўконга чиқиб кетганди. Ун келган экан. Бир қоп олиб кўй, деб тайинлагандим.

— Шунақами?

Гўрков нима қилишни билмай қолди. Бир кўнгли айт, дейди, бир кўнгли айтма, дейди. Айтай деса, мункайиб қолган бу кампир йиқилиб қоладими, деб кўрқди.

— “Айтмай турганим, маъкул шекилли, — ўйлади ўзича. — Йўқ, энг яхши йўли, секин дўконга бораман-у, Обиднинг ўзини қабристонга олиб бораман. Мана, қоронғиям тушиб қолди. Бунақа ишларни ими-жимиди қилмаса бўлмайди”.

— Бўпти, Хосият, - деди секин ўрнидан қўзғалиб гўрков. - Мен энди борай.

— Вой, озиб-ёзиб бир кепсиз. Ҳозир чой дамлайман.

— Раҳмат, бошқа сафар. Сендан бир хабар олиб ўтай девдим. Мана, кўрдим, яхши экансизлар.

— Одамни хижолатга қўйдингиз-да, ота! - Хосият хола дарвозахонага етганда қайтадан ичкарига ишора қилди. - Ана, маставамиз ҳам тайёр бўлганди. Ҳали замон Обиджоним келса, биргалашиб ичардик!

— Э, хали бу уйда кў-ўп ўтирамыз. Хижолат бўлма! Менинг ишларим бор. Тез бормасам бўлмайди.

— Бўпти унда, ота, ўтган-кетганда кириб туринг!

— Хўп, омон бўл!

Гўрков кўчага чиқди-ю, дўкон томонга бурилиб қадамни тезлатди.

— Зап келишган йигит бўлган-да, шу Обиджон ҳам! — эндигина бир қоп унни орқалаб дўкондан ташқарига чиққан йигитга ҳавас билан тикилиб қаради гўрков. — Мадалига тортган-ов шу! Гавдалариям, бир сўзлигилям, ҳатто жилмайишлари ўхшайди-я! Ишқилиб, умри ўхшамасин-да!

Ҳайдар ота кўрдик, Обиджон қопни бир елкасига қўйганича уйи томон кетиб боряпти.

— Ҳой, болам, тўхта! - кичқирди у қўл силтаб. — Тўхтасанг-чи!

— Менми? - Обиджон бирдан тўхтаб гўрков томон ўғирилди.

— Ҳа, сен-да!

— Ассалому алайкум, бова! - шоша-пиша қопни ерга қўйиб саломлашиш учун қўл чўзди Обиджон.

— Яхшиям сени учратиб қолдим, - деди гўрков атрофга аланглаб. — Юр, копни ҳозирча дўконда қолдириб тур. Кейинроқ олиб кетарсан.

— Нима гап ўзи? Тинчликми?

— Тинчлик бўлса, сени қидириб келмасдим, болам! Юр, тез қабристонга борайлик, гап бор!

— Х-хўп!

Обиджон қайтадан унни елкасига кўтариб олди-да, дўкон сари одимлади.

* * *

— Ўғлим, мановини қара, - қабристонга кириб келишгач, мурдага яқин бориб юзидаги кийикни олиб ташлади гўрков. — Тоғаннинг қабри ёнида ўлиб қопти бу!

— Нима? — Обиджон хушёр тортиб қоронғиликда мурдага бир муддат тикилиб турди-да, беихтиёр чўнтагига қўл солиб гугурт чиқарди. — Ким? Нега бу ерда ётибди?

— Ўзингни бос, Обиджон! Ундан кўра, яхшилаб қара, танийсанми-йўқми, шуни айт!

Обиджон юраги така-пука бўлиб мурданинг юзига гугурт ёруғида разм солди.

— Ўрисга ўхшайди-ку, бова! — деди пича тикилиб тургач.

— Билиб турибман ўрислигини. Алкаш, десам, алкашга ўхшамайди. Таниш-танимаслигингни айт!

— Тўғриси, қаердадир кўрганман.

— Қаерда?

— Тўхтанг, бова, бу Мадали тоғамнинг таъзиясига келмаганмиди-а? Ҳа, аниқ! Ўшанда кўрганман!

— Адашмаяпсанми?

— Йўқ, адашишим мумкинмас! Соқов эди! Индамасдан имо билан гаплашган!

— Унда-чи, ўғлим, вақтни чўзмайлик! Аввал жасадни хужрага олиб кирайлик. Ана ундан кейин сен чопиб бориб маҳалладаги оқсоқолларни бошлаб келасан. Фақат-чи, аянгга индамай тура қол! Шундоғам зўрға юрибди.

— Бўпти, қани, кўтардик бўлмаса!

Икковлашиб жасадни хужрага олиб киришди.

Орадан ярим соатча ўтар-ўтмас, бу ерга маҳалла фаоллари, кўни-кўшнилари йиғилишди.

Аммо ҳеч ким жасад эгасини таний олмас, елка қисишдан нарига ўтмасди.

— Тўхтанглар, қочиб туришлар! — Обиджон қутилмаганда одамларни турта-турта энгашиб мурданинг костюминини еча бошлади.

— Ҳой, нима қилипсан? — Самин оқсоқол йигитни елкасидан тортиб турғазишга уринди. — Қўй, нима қиласан кийимига тегиниб?

— Мана, кўринглар! — Обиджон жасаднинг кўксига кичик бир тиртиқни йиғилганларга намоёйиш қилди.

— Бу Мадали тоғам, ҳа, Мадали тоғам! Мана, оёғиниям кўришларинг мумкин! Бош бармоғининг озгина жойи кесилган эди! Кичкиналигимизда жодиди кесиб олган.

Обиджон кўзлари жикқа ёшга тўлиб ҳаммага бир-бир жасадни кўз-кўз қилар, энтикиб-энтикиб кетарди.

— Астағфирилло! — дея ортга тисланди Самин оқсоқол.

— Бўлиши мумкинмас! - хайқирди девормиён қўшниси Малик пиён. — Мадали гўрда ётибди! Бўлмағур гапларни гапирма!

— Э, сизлар ниманиям билардинглар? Тоғам бу! Менинг тоғам! Бизни алдаб қабрга бошқа одамни қўйишган экан. Ана, ишонмасаларинг, қабрни очиб кўрамиз!

— Тўғри айтяпти! — деди кимдир. — Гўрков бова, йигитнинг гапида жон борга ўхшайди! Очиб кўрмаймизми?

— Ҳай-ҳай, мумкин эмас! — бақирди Ҳайдар ота. — Ҳукумат вакиллари тайинлаб кетган. Балоба қолиб кетамиз.

— Менга қаранг, — гўрковга юзланди Самин оқсоқол. — Обиджоннинг гапи ерда қолмасин! Нима бўлгандаям, жигар-да! Қаранг, куйиб кетяпти бола!

— Нима қил дейсизлар? — бақириб берди гўрков. — Шу ишни деб камалиб кетайми?

— Қамалмайсиз. Мана, маҳалла турибди. Ўзимиз жавоблашамиз ўшалар билан. Жигарнинг куйиғи ёмон бўлади. Хўп денг!

Ҳайдар ота Обиджонга боқди. Ҳақиқатан, йигит йиғлашдан ўзини тиёлмас, жавдираб йиғилганлардан нажот кутарди.

— Майли, унда ҳозир қилиб қўя қоламиз бу ишни, — деди гўрков. — Ҳар ҳолда қоронғи тун. Яна ўзидай қилиб кўмиб қўйсақ, билмай қолар, ўлибдими! Аммо, билиб қўйинглар, гап шу ерда қолади!

Ҳаммалари мурдани ичкарида қолдириб ташқарига отилишди.

Ёшроқ йигитларнинг кўлига белкурак, кетмон берилди.

Олдинда эса югургудек бўлиб Обиджон борар, қабрни тезроқ очиш-у, ростдан ҳам у ерда бошқа одам ётганига амин бўлиш илинжида эди.

* * *

— Ё, алҳазар! — деб юборди гўр ичига тушиб темир кутини бузиб очгач. — Ё, навзамбилло! Хой, юраги бакуватроғинг борми? Бу ёққа киринглар!

Гўрковнинг овозини эшитган Обиджон биринчилардан бўлиб қабрга ўзини урди.

— Буни қара, болам! - деди гўрков кути ичидаги узунлиги бир метрча келадиган темирни суғуриб олиб. — Ўлик йўқ экан ичида. Мановини солиб қўйишган экан ер юткурлар!

— Ифлослар! - дея темирни маҳкам тутиб қабрнинг бир четига ирғитди Обиджон. — Айтдим-ку, амаки, булар бизни алдашган! Энди ишонгандирсиз, тоғамлигига?

— Тоғанг бўлса... юзи бошқа-ку, болам!

— Буни энди ўзим аниқлайман!

— Нимани аниқлайсан? Давлат ишлари билан ҳазиллашиб бўларканми? Қўй, ўзингни бос! Яхшиси, мурдани жаноза ўқитиб кўмайлик! Енгиллик қилма!

Қишлоқда ёшлар катталар билан тортишиб ўтиришмайди. Бундай қилишса, шартаки деб айблашади. Шуни билган Обиджон ҳам гўрков билан баҳслашиб ўтиришни ўзига эп кўрмади. Қабрдан чиқиб бир четга ўтирди-да, бошини чангаллади.

* * *

— Обиджон, қўй энди, — бир ёқдан гўрков, бир ёқдан маҳалла эркаклари уни тинчлантиришга уринишарди. - Ўрнингдан тургин! Маҳаллани тўплаб, жанозанинг тадоригини кўрайлик!

— Қанақа жаноза? — ҳиқиллаб йиғлаганча йиғилганларга алам билан боқди Обиджон. — Айтдим-ку, мен аниқлаб олишим керак!

— Хой, бола, нимасини аниқлайсан, ахир?! — гўрков тоқати тоқ бўлиб қўл силтади. — Ўликни узоқ вақт маҳтал қилиб бўлмайди, тушунсанг-чи!

— Дўхтирга олиб бораман, — деди Обиджон. — Текширтириб тоғам эканига тўлик амин бўлмагунимча кўмдирмайман! Кўмдирмайман!

Обиджон зарда билан қабристондан чиқиб кета бошлади.

Маҳалла биларди. Бу йигитнинг бир қайсарлиги тутса, қайтариб бўлмайди.

Гўрков бир неча эркакни имлаб мурдани кўтартирди.

Кўча юзида кимнингдир машинаси турарди.

— Ҳов ўша машинага юкланглар! — деди у эркакларга. — Дўхтирга олиб борса-борсин! Майли, боланинг ҳам сазаси ўлмасин!

* * *

Шаҳар шифохонасига фақат Обиджон-у, Ҳайдар оталаргина келишди. Улар санитарлар ёрдамида мурдани махсус хонага олиб киришди.

Кимдир кўнғироқ қилиб бош мутахассисни ҳам чақиртириб келди.

Врач жасадни узоқ вақт айланиб тургач, ниҳоят таҳлил олишга қарор қилди.

— Мана шу таҳлил унинг кимлигини кўрсатиб беради, — деди гўрковга ўгирилиб.

— Аниқ кўрсатадими, дўхтир? Манови болам жуда безовта-да!

— Безовта бўлишга хожат йўқ. Ярим соат кутиб туринглар ташқарида. Ўзим чақираман!

Улар икковлашиб ташқарига чиқишди ва кута бошлашди. Бу орада Обиджон хаёлнинг минг бир кўчасига кириб чиқди. Гоҳ ишонгиси келди, гоҳ иккиланди. "Тоғаси нима иш қилган ўзи? Қаерда хизмат қилган? Нега ўлди?" деган ўйлар билан вақт ўтказди.

— Қани, келинлар-чи! — бир маҳал эшик очилиб остонада шифокорнинг қораси кўринди. — Нега қакқайиб турибсизлар? Кирмайсизларми?

Обиджон гўрковни ҳам унутиб югурганича ичкарига кирди.

— Сен адашмабсан, ука! — деди врач. — Ростдан ҳам тоғанг экан. Аммо мени тушун. Унинг нима ишлар қилганини сенга айта олмайман! Ҳаққим йўқ! Ҳозир шаҳардан бир киши келади. Шахсан сен билан гаплашмоқчи!

— Қанақа киши? — ҳайрон бўлиб сўради Обиджон. — Нега мен билан гаплашади?.

— Униси менга қоронғу. Келганида, гаплашганида билиб олаверасан.

— Дўхтир, ўликни нима қилайлик? — гўрков врачга умидвор термулиб сўради.

— Бугунча шу ерда қолдирасизлар, — жавоб қилди врач. — Буйруқ шундай.

— Ҳечам-да! — деди Обиджон. — Тоғамнинг жасадини мен ҳеч қачон бу ерда қолдирмайман!

— Қайсарлик қилма! — уришган бўлди врач. — Ҳозиргина мен телефон орқали тегишли одамлар билан боғландим. Улар ҳам алоҳида текшириб кўришлари керакмиш.

— Ўғлим, — гўрков Обиджонга яқин келиб елкасига кўлини қўйди. — Сенларга сабр берсин! Дўхтир ҳам буйруқ бажарувчи одам-да! Мадали балки давлатнинг муҳим ишларини адо қилгандир? Биз қайдан билардик? Яхшиси, сен ташқарига чиқ-чи, ким экан келаётган!

Обиджон индамай ташқарига йўл олди.

* * *

Дарвоза олдида қора "Волга" турар, эшиги ярим очик эди. Очик эшикдан кимнингдир боши кўринар, тутуннинг бурқсиб ташқарига чиқаётганига қараганда, у сигарет чекарди.

Обиджон секин яқин бориб машина рўпарасида тўхтади. Уни кўриб эркак пастга тушди ва кўлидаги сигаретини ирғитиб Обиджонга яқин келди.

— Сизми марҳумнинг қариндоши? — сўради у сўрашиш учун қўл узатаркан.

— Ҳа, мен, — Обиджон қотма, новчадан келган, бурни кавказликларники каби узун бу кимсага ер остидан боқди. — Нимаиди?

— Хўш, энди нима қилмоқчисиз?

— Нима қилардим? Тоғамнинг нима учун ўлганини аниқлайман.

— Адашмаяпсизми?

— Йўқ.

— Ўзингизга ёмон бўлишини ўйламаяпсизми?

— Менга қаранг, кимсиз ўзи? Қўрқитмоқчимисиз?

— Қўрқитиш фикридан йироқман, — деди эркак. — Лекин шуни айтиб қўймоқчиманки, Мадали давлатнинг махфий ишларини бажариш вақтида ҳалок бўлган.

— У ҳалок бўлмаган. Ёлғон гапирманг. У ўз қабри устида оламдан ўтган.

— Бунинг аҳамияти йўқ. Мен сизни огоҳлантириб қўймоқчиман, холос. Агар бу ишга аралашадиган бўлсангиз, охир-оқибат афсус чекиб қолишингиз тайин.

— Вей, ким бўлсангиз ҳам ўзингизга! - деди Обиджон қишлоқ йигитларига хос тўпорилик билан. — Бу одам менинг тоғам, жигарим эди. Қандайдир аблаҳлар уни ўлдига чиқариб, бизга ичига темир солинган тобут олиб келишган. Ҳаммамизни алдашган, аҳмоқ қилишган. Тоғам ўлмаган экан-ку!

— Уф-ф, сен қанақа тушунмайдиган боласан ўзи? — эркакнинг бирдан сенлашга ўтиши Обиджонни баттар туюқтириб юборди.

— Мени сенлама! - дея эркакнинг ёқасидан олди у. — Айтдим-ку, ким бўлсанг ҳам ўзингга! Мен сўзидан қайтадиганлардан эмасман!

— Яхши! Кўрамиз!

— Кўраверамиз!

Обиджон бошқа сўз демади. Зарда билан ортга қайрилди-да, шифохонага кириб кетди.

Эркак эса чўнтагидан сигарет чиқариб тутатди. Беш-ўн дақиқа бир жойда қотиб тургач, машинага ўтириб моторга ўт қўйди.

* * *

- Болам, ўзи яқиндагина армиядан келган бўлсанг! - орадан бир ҳафта ўтгач, йўлга отлана бошлаган Обиджонни йўлдан қайтаришга уринарди Хосият хола. - Нима қиласан бўлмаган ишларга аралашиб-а? Сенга айтишибди-ку, аралашма деб!

- Ая, нега тушунмайсиз? - қўл силтаб бақирди Обиджон. — Тоғамнинг онаси уни излаб қаерлардадир тентираб юрган бўлса! Ўзи янгамнинг юраги сезган экан-да! Бекорга болам тирик деб чиқиб кетмаган. Тоғамни эса бу аҳволга солишди. Қандай қилиб жим ўтира оламан?

- Мени ёлғиз ташлаб кетяпсан-да, болам!

- Хавотир олманг, ая! - деди Обиджон. - Қўшниларга айтдим, хабар олиб туришади. Тез орада ҳаммасини аниқлайман. Янгамни ҳам топиб келаман.

- Эҳ, қайсар болам-а! Қайсарлигинг қолмас экан-да сира! - Она эрта тонгда армиядан олиб келган дипломатини олганича ташқарига йўл олган ўғлини маҳкам кучиб йиғларди. - Сенам кетиб қолсанг, кимга суянарканман?

- Ўлишга кетаётганим йўқ-ку, ая! Тез кунда қайтаман. Мана, кўрасиз!

Обиджон хайр-маъзур қилиб қишлоқ автобусига ўтирди ва ярим соат деганда вокзалга етиб борди.

Автобусдан тушганида эса, не кўз билан кўрсинки, машиналар турадиган жойда, шифохона дарвозаси ёнида "Волга" турарди. Ўша таниш нусха сигарет чекканча унинг яқин келишини кутарди.

Обиджон автобусдан тушди-ю, гўёки эркакни пайқамагандек индамасдан вокзал ичкараси томон йўл олди. Аммо эркак уни ўтказиб юбориш ниятида эмасди. Илдам қадамлар билан олдинга юриб, Обиджоннинг йўлини тўсди.

- Йўл бўлсин, ука? - сўради у мулойимлик билан.

- Сизга нима? Иш билан кетяпман.

- Иш билан дегин? Билсак бўладими?

- Менга қаранг, - азбаройи жаҳл отига минган Обиджон эркакнинг елкасидан ушлади. - Нега орқамдан соядек эргашиб юрибсиз? Сизга нима керак ўзи?

- Мақсадингни билмоқчиман. Шу, холос.

- Сизга ҳисобот беришга мажбур эмасман.

- Мабодо мажбур бўлсанг-чи?

- Уф-ф! Қочинг йўлимдан!

- Биласанми, - деди эркак елкасидаги бегона қўлларни оҳиста олиб ташларкан, - сен бугун ҳеч қаерга кета олмайсан.

- Буни ҳали кўрамиз.

- Хўп, бор, ичкарига кир, чипта ол! Фақат бир гапни айтиб қўяй, қалтис қадам ташляяпсан. Ўзингга ёмон бўлади.

- Ёмон бўлса, менга ёмон бўлади, билдингизми?! Сиз орқамдан эргашиб юрмасангиз бас!

- Яна бир нарсани эсингда тут. Тоғанг қилган ишларни, у юрган йўлларни ҳаётда топа олмайсан. Мабодо топганингдаям, ўша куниёқ сени йўқ қилиб юборишади.

Обиджон ҳушёр тортиб эркакка қаттиқроқ тикилиб қаради:

- Хўш, нега?

- Чунки, тоғанг ўта махфий топшириқларни бажарган, энг хавфли жинойтчилар билан ишлаган, курашган. Улар сен ўйлаганчалик аҳмоқ эмас.

- Башарти, мени ўлдирма олишмасан-чи? Унда нима бўлади?

Эркак кулиб юборди.

- Ҳа майли, - деди кейин. - Омадингни берсин! Сени огоҳлантириб қўйдим. Бор, поездга кеч қоласан!

Обиджон эркакнинг беўхшов кулгусини эшитиб қазаби кўзғаса-да, тезроқ ундан узоқлашишни маъқул кўриб югурганича вокзал ичкарасига кириб кетди.

* * *

- Илтимос, менга Россия поездига битта чипта берсангиз! - дея тешикчадан пул узатиб чиптачи қизга умидвор термулди Обиджон.

Қиз унга бир муддат қандайдир ачиниш билан тикилиб тургач, пулни қайтариб берди.

- Россия поездларининг бирортасигаям чипта қолмади, - деди елка қисиб. - Ҳаммаси сотиб бўлинган.

- Н-нега сотиб бўлинади? Ахир... Вокзалда одам кам-ку!

- Кам бўлса, нима қипти? Чипта йўқ дедимми, вассалом!

- Итдан тарқаганлар-ей! - сўкиниб нари кетди Обиджон. - Буларнинг ҳаммаси бир гўрга ўхшайди. Ҳа, майли, бермасанг берма, проводниклар билан гаплашиб кетавераман!

У ташқарига чиқиб ўриндиклардан бирига ўтирди. Ҳаво булутли эди. Вақт хуфтонга яқинлашиб қолганлиги сабабми, бироз аёз тушган.

Обиджон эгнидаги костюмининг ёқасини кўтариб олди-да, чап томонига қаради.

Эллик қадамча нарида қора плашчли, бошига ҳам қора шляпа кийган новча бир йигит унга қараб-қараб қўяр, хар қараганида қўлидаги сигаретини чўзиб-чўзиб тортарди.

“Буям мени кузатаяптими, нима бало, хаёлидан яшин каби ўтган бу фикр Обиджонни ўрнидан турғазди. Қани, нариги томонга ўтай-чи, уям ўтармикан?”

Обиджон шошилмасдан вокзалнинг шимол тарафига ўтди ва бўш ўриндикка ўтириб олди.

Не кўз билан кўрсинки, қора плашчли йигит яна пайдо бўлди.

- Булар ё ўғри, ё бочқинчи, - ўзича шивирлаб қўйди Обиджон. - Ҳечқиси йўқ, менам сенлар ўйлаганчалик ожиз банда эмасман. Керак бўлса, сендақаларнинг уч-тўрттасини ер тишлата оламан.

Аммо барибир кимдир сени бу қадар очикчасига кузата бошласа, асабийлаша бошларкансан, киши.

Обиджоннинг асаблари тобора таранглашиб борарди. Хайриятки, бахтига поезд келиб қолди-ю, даст ўрнидан туриб қўлига армиядан олиб келган дипломатини олди.

Унга проводникларни кўндириш унчалик қийин кечмади. Гаплаша-гаплаша бориб, охири сўнгги вагондан жой олди.

* * *

Обиджон проводник билан ҳисоб-китобни жойига қўйгач, кўрсатилган ўриндикка бориб ўтирди. Бу вагон умумий бўлгани боис бемалол ётиб ухлашнинг иложи йўқ эди. Ёнида ҳам, рўпарасидаги ўриндикда ҳам йўловчилар ўтирибди.

У қўлидаги дипломатини оёқ остига қўйиб секин наридаги купега назар ташлади.

“Вой, аблаҳ-ей, хаёлан сўкиниб тесқари ўгирилди Обиджон. Шу ергаям чиқибди-я!”

Ҳақиқатан, қўшни купеда қора плашчли йигит кулимсираганича жим ўтирарди.

- Буниси энди ортиқча, - деди ўзига-ўзи Обиджон. - Нима қилсам даф бўлади ўзи-а?

Хаёлларини бир жойга йиғиб улгурмай, йигит секин ўрнидан турди-да, Обиджоннинг тепасига келди.

- Кутмаганмидингиз? - сўради у ҳамон кулимсираб.

- Ҳа, кутмагандим, - деди Обиджон. - Нега орқамдан соядай эргашиб юрибсиз?

- Менга сизни кузатиб бориш топширилган, - жавоб қилди йигит. - Келинг, танишайлик, исмим Баҳодир. Сизники-чи?

- Гўёки исмимни билмайдигандай сўрайсиз-а?! - жаҳл аралаш жавоб қайтарди Обиджон. - “Волга”даги акангиз аллақачон айтгандир?

- Тўғри топдингиз. Айтган. Ҳа, майли, бунинг аҳамияти йўқ. Яхшиси, юринг, менинг купем бўшроқ. Бирга ўтириб овқатланамиз!

- Раҳмат, қорним тўқ.

- Йўқ, барибир бормасангиз бўлмайди. Сизга зарур гапларим бор. Ё қўрқасизми?

- Мен-а? - Обиджон даст ўрнидан туриб Баҳодирнинг купесига ўтди. - Хўш, нима билан сийламоқчисиз?

- Ў, сиздай меҳмонни ҳозир зўр коньяк билан сийлайман! - деди Баҳодир ва сумкасини очиб бир шиша француз коньяги ва бир кути шоколад олиб стол устига қўйди.

- Мен ҳозир, бир дақиқага! - Баҳодир иккита қадахни қўлига олиб ўрнидан турди. - Мана шуларни ювиб келай!

- Мен ювиб кела қолсам-чи?

- Йўғ-э, сиз меҳмонимсиз. Ўтира туринг!

Баҳодир билан суҳбатлари барибир қовушмади. Йигит ҳамон гапни айлантлар, аниқ мақсадни айта қолмасди.

- Кечирасиз, негадир бошимда оғриқ турди! - Обиджон иккинчи қадахни бўшатганидан сўнг бўш ўринга ёнбошлади.

- Нима бўлди? Қаттиқ оғрияптими? - Баҳодир қўзларини юмган кўйи жим қолган Обиджоннинг тепасига келиб елкасига қўлини қўйди. - Врач чақиртирайми?

- Кераги йўқ. Ўтиб кетади.

Орадан беш дақиқа ҳам вақт ўтмай, Обиджон қаттиқ ухлаб қолди.

Баҳодир эса шоша-пиша сумкасидан рация олди ва кимларгадир хабар берди:

- Объектга белгиланган дозада дори берилди. У ухлапти. Шу кўйи тўрт кеча-кундузда ўзига келади! Поезд қалин ўрмонга етгач, проводниклар уни тушириб юборишади!

* * *

Сибир тарафларга йўл олган поезд ҳануз бир маромда чайқалиб борарди. Обиджон эса гоҳ ўнг, гоҳ чап ёнига ўгириллар, лекин қўзларини очишга мадори етмасди.

Нихоят тўртинчи кун деганда базўр ўрнидан туриб деразадан ташқарига қаради. Поезд қалин ўрмонларни ёнлаб катта тезликда ҳаракатланарди.

- Владивостокка етмадикми ҳали? - секин проводник ўтирадиган хонага ўтиб сўради Обиджон.

- Қанақа Владивосток? Жинни бўлганмисан? Тайга бошланди-ку!

- Нима? Ахир, мен Владивостокда тушишим керак эди! Нега уйғотмадингиз?

Баланд бўйли, мўйловдор проводник жаҳл билан ўрнидан турди.

- Кафиллигингни олганмидим мен? Ўлармидинг вақтида уйғонсанг? Тез тайёргарлигингни кўр, кейинги бекатда тушиб қолсан!

- Нега тушарканман? - бақирди Обиджон. - Энди манзилимни қандай топаман?

- Ҳой бола, аччиғимни чиқарсанг, вагондан ирғитиб юбораман! Бўл, дедим!

Обиджон тарвузи қўлтиғидан тушган одамдек индамай купега қайтди ва дипломатини қўлига олиб эшик ёнига борди.

Проводник эса ҳамон ўзича жавраб ўтирарди:

- Буларга яхшилик қилсанг, бошингга чиқиб олишади! Ухлаб қолганмиш! Вақтида тургин эди!

* * *

Поезд ярим тунда қайсидир бекатда тўхтади. Обиджон тушиши кераклигини билгани учун проводникнинг чиқишини ҳам кутиб ўтирмай ўзи эшикни очди ва пастга сақради.

Бу ер станция ҳам эмас эди. Қандайдир яланглик. Узоқдан қалин ўрмон қорайиб кўринарди.

Ёз бўлишига қарамай, анча совуқ эди. Обиджон ҳеч нарсага тушунмай, ҳеч нимани идрок этмай, қорайиб турган ўрмон томон йўл солди. Чунки, бошқа йўл ҳам йўқ. Олди ҳам, орқаси ҳам бир хил. Аввалига яланглик, сўнгра ўрмон.

“Ўша ифлос менга дори бериб қўйганга ўхшайди, ўзини Баҳодир дея таништирган йигитни эслаб хаёлидан ўтказди у. Аҳмоқ бўлмасам, гапига лаққа тушиб коньяк ичармидим? Энди нима қиламан? Қаерга бораман? Буёқларда одам зоти яшайдиганга ўхшамайди. Ҳозир ўрмонга бораман-у, адашаман. Ана ундан кейин... Йўқ, адашадиган аҳмоқ йўқ. Россияда беҳудага икки йил хизмат қилиб қайтдимми? Қолаверса, тоғам раҳматлининг рухлари қўллади барибир. Мен нима қилиб бўлсам мақсадимга етишим керак”.

Обиджон бир соатча йўл босди. Боягина қорайиб кўринган ўрмонга ҳадеганда ета олмасди.

Юра-юра, холдан тойиб ерга ўтириб қолди.

- Бироз дам оламан, - овоз чиқариб деди Обиджон. - Ҳали эрталабгача анча борга ўхшайди. Қорин қурғур ҳам очкаб кетди. Қанийди, ҳозир ҳеч бўлмаганда бир бурда нон бўлса! Йўқ, бу ерда ўтираверсам, бекорга вақт сарфлайман, холос. Жами егулик ўрмон ичкарисиди бўлади. Тезроқ ўша ёққа етиб олишим керак!

Обиджон мажбуран ўрнидан турди-да, йўлида давом этди.

* * *

Ўрмон ичкарисига кириб борган Обиджон, энг аввало, пайпаслаиб егулик қидиришга тушди. Унинг кўзларига ҳеч нарса кўринмас, айна дамда нима учун бу ерларга келгани ҳам, адашиб қолиши муқаррарлиги ҳам, хуллас, ҳеч нарса кўринмасди. Фақат нимадир топса-ю, қорнини тўйдирса!

Лекин ичкарироқ кириб боргани сари юрагидаги ваҳима баттар ортиб борар, турли ёқимсиз товушлар, нималарнингдир “був-був”лаши бадиға ура бошларди.

“Аямнинг гапига кирмай бекор қилган эканман, ўйлади у қоронғилик қаърига кириб бораркан. Бу ўрмонда ажина деганлари бир дунёга ўхшайди. Був-бувлаган товушлар тобора яқинлашиб келяпти! Ҳозир кўзимга кўринса-я? Э, нималар деяпман? Қанақа йигитман ўзи? Қандайдир товушлардан кўркиб ўтирсам! Мен кўркмайман!”

У нордон мевалардан тўйғунича еди ва майсалар устига чўзилди.

- Ҳозир йўл қидириш ғирт аҳмоқлик бўлади! - деди ўзича. - Нима бўлса, пешанамдан кўрдим! Мана шу ерда ухлаб дам оламан. Эрталаб йўл излай бошлайман!

Обиджон “був-був”лаган товушларга анча пайт қулоқ тутиб ётиб охири кўзи илинди.

* * *

- Ҳой, кимсиз? Тирикмисиз? - Обиджон кимнингдир ёқимли овози қулоғига чалиниб кўзларини очди.

Тепасида ўн саккиз ёшлар атрофидаги, малла сочлари елкасига ёйилиб тушган, ингичка қош, оппоқ бир қиз ваҳима аралаш тикилиб турарди.

Обиджон шошиб ўрнидан турди ва атрофни кўздан кечирди.

Аллақачон тонг ёришиб кетибди. Ҳаммаёқ дарахт. Эллик-юз қадамлар нарида поёнсиз ботқоқлик.

- Сен кимсан? - сўради у қиздан.

- Маринаман. Ўзингиз-чи? Ўзингиз кимсиз? Нима қилиб ётибсиз бу ерда?

- Тунда мени поезддан тушириб юборишганди, - деди Обиджон. - Менга қара, қишлоқ яқинми бу ерга?

- Албатта. Икки чақирим ҳам келмайди.

- Ўзинг эрта тонгда нима қилиб юрибсан?

- Менми? Мана, кўринг, мева, ёнғоқ териб юрибман. Олинг, энг!

Обиджон қизнинг қўлидаги саватчадан бир нечта ёнғоқча олиб еган бўлди.

- Илтимос, мени қишлоққача олиб бор! - қизга умидвор термилди Обиджон. - Балки, одамлар борадиган еримни кўрсатиб юборишар?

- Жоним билан, - қаршисидаги келишган, барваста, қора қош, қора кўз йигитга ноз билан боқиб жавоб қилди қиз. - Юринг, қишлоққа кетдик!

Обиджон шоша-пиша уст-бошини қоқиб, қўлига дипломатини олди ва қизга эргашди.

* * *

Обиджон қишлоқда ўсиб қизларнинг бу қадар шаддод эканини билмаган экан.

Бироз йўл юрганларидан сўнг Марина унга саватини тутқазиб қўйди ва йўлини тўсди.

- Нима? Тинчликми? - ҳайрон бўлиб сўради Обиджон. - Бирор нарса эсингдан чиқибдимми?

Қиз бирпас унга қулимсираган кўйи тикилиб тургач, ерга боқди.

- Йўқ, ҳеч нарсани эсимдан чиқармадим. Кетдик!

Обиджон елка қисиб қизнинг ортидан эргашди.

- Агар анови тарафга кетиб қолганингизда, - йўл-йўлақай уни ўрмон билан таништира кетди Марина. - Ботқоқликлар орасида қолиб кетардингиз.

- Ботқоқлик чуқур бўладими? - соддаларча сўради Обиджон.

- Бўлмаса-чи! Оёғингиз бир четига тушиб қолса, тамом! Устини майсалар қоплаган бўлсаям, барибир тортиб кетади.

- Менга қара, Марина, - деди Обиджон. - Кечаси “був-був” деган овозларни эшитдим. Нима у?

Қиз беихтиёр қулиб юборди.

- Кўрдингиз-ку, биз ботқоқликнинг ёнгинасидан ўтиб кетдик. Сиз ўша ботқоққа яқин ерда ухлагансиз. Товушлар ана шу ботқоқликлардан чиққан. Биласизми, ботқоқликларнинг гази бўлади. Ўша газлар худди сиз айтгандек товуш чиқариб туради.

- Демак, худди шу газлар одамни ичкарига тортиб кетаркан-да? - сўради Обиджон.

- Ҳа, топдингиз. Ана, қишлоққаям етиб келдик.

Обиджон ўрмон четига тахтадан қурилган қатор уйларга боқди.

- Марина! - бир уйнинг эшиги очилиб, остонада пайдо бўлган барваста, сариқ мўйловли, ёши элликларга борган эркак улар томонга қараб кичқирди. - Қаерларда санғиб юрибсан? Ким у ёнингдаги?

Марина эркакка яқин боришгунича ғинг этмади. Йўл-йўлақай Обиджонни тортиб “отам” деб қўйди, холос.

- Ким бу йигит? - каталакдек ҳовлига киришгач, Обиджонга ўқрайиб қараб қўяркан кизидан сўради эркак. - Кимларни етаклаб юрибсан?

- Ота, аччиғингиз келмасин! - деди Марина босиқлик билан. - Бу йигит узокдан келибди. Ўрмонда адашиб қолган экан.

- Адашиб қолса, бизга нима? - тўнғиллади эркак. - Дуч келган одамни уйга бошлаб келавераркансан-да!

- Балки, севиб қолгандирман? - қаҳ-қаҳ отиб кулганича меваларни ичкари уйга олиб кета бошлади Марина. - Хўш, отажон, арзийдими, куёвликка?

- Жинни бўпсан! - қичқирди эркак. - Одамнинг қанақалигини билмай туриб етаклаб юрибсан! Хўш, йигит, кимсан? Нима қилиб юрибсан бу ерларда? - эркак ниҳоят сал шаштидан тушгандек Обиджонга яқин келди.

- Кечаси мени поезддан тушириб юборишганди, - қизга айтган гапларини такрорлади Обиджон. - Тушадиган бекатимдан ўтиб кетибман. Қаттиқ ухлаб қолибман.

- Тушунарли. Қаерга кетаётгандинг?

- Тўғриси, қандай аталишини ўзим ҳам билмайман. Янгам Сибир тарафларга келиб, қайтиб бормади. Топа олмаяпмиз.

- Шунақами? - эркак лаб буриб нари кетди ва қўлига болта олди. - Ишинг пачава экан унда. Сибир катта. Бир умр айлансанг ҳам поёнига ета олмайсан.

- Мен йўлни топиб олсам бас, - деди Обиджон. - Уёғига амаллардим.

- Хўп, сени катта йўлга олиб чиқиб қўяман. Ҳозир юр, ичкарига кириб нонушта қиламиз! Очикқандирсан? Обиджон индамади. Итоаткорлик билан эркакнинг ортидан юриб пастқам уй ичкарисига кирди.

* * *

- Сенлар ўтириб туринглар, - эркак Обиджонни стол қаршисига ўтказгач, ўзи ташқарига йўл олди. - Мен ҳозир келаман.

Бир четда қимтинибгина ўтирган Марина Обиджонга юзланди:

- Менга қаранг... Сиздан илтимос, уйимиздан кетиб қолманг!

- Нега? - ҳайрон бўлди Обиджон. - Тинчликми?

- Отам... Ойим ўлиб кетган. Отам эса ичишдан нарига ўтмайди. Кайфи ошиб қолгандан кейин менга бақирришга тушади. Гўёки, ойимни мен ўлдирганмишман!

- Ичмаса, индамайдими?

- Йўқ, индамайди.

- Шунақа дегин? - секин ўрнидан турди Обиджон. - Афсуски, иложим йўқ! Режалаштириб қўйган ишларим кўп. Бормасам бўлмайди.

Қиз бу гапни эшитиб пиқиллаб йиғлай бошлади. Сўнгра ташқарига боқиб отасининг вино кўтариб келаятигини кўрди-ю, эшикка ишора қилди.

- Кетасизми? Ана, катта кўча, кетаверинг! - деди Обиджонга алам билан термулиб. - Нега турибсиз? Кетмайсизми?

Обиджон эркак ичкарига кириб келгунича индамай қараб турди.

- Амаки, менга йўлни кўрсатиб юборсангиз! - деди ниҳоят. - Шошиб турибман.

- Тўхта, аввал бирга қиттай-қиттай қиламиз. Ана ундан кейин хоҳлаган тарафингга кетаверасан!

- Мен ичмайман. Умуман ичмаганман.

- Шунақами? На илож! Қани, юр-чи! Аммо бу ерларда эҳтиёт бўлгин! Қайсидир йили йўлнинг нариги тарафидаги ўрмон четида бир одамни ўлдириб кетишган. Роса қидир-қидир бўлганди.

- Тушунарли, - орқада ҳамон қовоқ уйиб келаятиган Маринага маъноли қараб қўйди Обиджон. - Эҳтиёт бўлишга ҳаракат қиламан!

Катта йўл қишлоқдан олти чақиримча нарида экан. Етиб келишгач, эркак Обиджоннинг елкасига қоқди.

- Шу ерда турсанг, машиналар ўтади. Биронтасини тўхтатиб шаҳаргача етиб олаверасан.

- Раҳмат сизга! - деди Обиджон. - Марина, сенгаям раҳмат! Ҳеч қачон бу яхшилигингни унутмайман!

Қиз жавоб ўрнига кўз ёшларини рўмолининг бир учи билан артиб олди-да, ерга боқди.

Обиджон машиналар келишини кутмоқчи эмасди. Шоша-пиша хайр-маъзур қилиб шахдам қадамлар билан олдинга кета бошлади.

Қанча юрди, билмайди. Бирдан тўхтаб орқасига қаради. Не кўз билан кўрсинки, Марина йигирма қадамча нарида йиғлаб турарди.

- Нега изимдан келяпсан? - турган ерида сўради Обиджон. - Нега индамайсан?

- Сиз шафқатсиз экансиз! - деди қиз. - Юрагингиз тош экан!

Обиджон ҳеч нарсага тушунмай қизга яқин келди.

Ҳа, қиз юракдан силкиниб-силкиниб йиғлар, узун киприклари пирпираб-пирпираб кетарди.

Йигитнинг юраги ҳаприкиб, ўзи ҳам сезмаган ҳолда Маринанинг сочларига қўл чўзди.

- Кечир мени, - деди эшитилар-эшитилмас. - Сен жуда яхши қиз экансан. Кўриниб турибди. Бироқ нима қилай, қишлоқдан бир мақсадни кўзлаб чиққан эдим. Ишон, мен ишларимни битирсам, албатта, ёнингга қайтиб

келаман. Ўшанда ҳеч қачон қишлоғингдан кетмайман. Отангни ҳам ичкиликдан қайтарамиз. Хўпми? Ишонасанми?

Марина истар-истамас бош ирғаб қўйди.

- Ана энди хайрлашайлик! Ўзинг эсли қизсан-ку!

- Хайр! - деди Марина. - Биз сизни кутамиз! Интизор бўлиб кутамиз!

Обиджон шартга орқасига ўгирилди-ю, йўлида давом этди.

Анча нарига боргач, яна тўхтаб ортга ўгирилди.

Марина кўринмасди.

* * *

Шу қўйи Обиджон икки чақиримча йўл босди. Бир маҳал узокдан катта тезликда келаётган “Жигули”га кўзи тушиб таққа тўхтади ва астойдил қўл силтай бошлади.

Машина унинг рўпарасига келиб тормоз берди. Салонда ҳайдовчи билан яна бир рус йигити ўтирарди.

- Илтимос, шаҳаргача олиб кетинглар! - Обиджон ойнадан ҳайдовчига сўз қотди.

Ёнидагиси гап-сўзсиз орқа эшикни очди.

- Ўтир!

Обиджон хурсанд бўлиб машинага ўрнашиб олди. Аммо ҳеч қанча юрмай, ҳайдовчи рулни ўрмон томонга бурди. Аввалига Обиджон нима дейишни билмай хайрон бўлганди. “Ўзларининг ишлари бўлса керак”, деб хаёл қилганди. Тобора ичкарилаб боришавергач, олдиндаги йигитни туртиб сўради:

- Қаерга кетяпмиз ўзи?

- Катта холангникига! - кулиб жавоб қилди йигит. - Сенга нима фарқи бор?

Бу орада ҳайдовчи машинани тўхтатди.

Қалин ўрмон. Атрофда ҳеч зоғ кўринмасди.

Икковлари ҳам машинадан тушишди ва ҳайдовчи орқа эшикни очди.

- Туш пастга, етиб келдинг!

- Нима? - Обиджон юраги ғаш тортиб секин машинадан тушди ва ортга тисланди. - Мен... шаҳарга кетаётгандим!

- Мана шу ер сенинг шахринг! - деди бошқа бир йигит. - Қани, буёққа юр! Юр дедим сенга!

- Қаерга? Мен ҳеч қаёққа бормайман!

- Нима? - йигит кутилмаганда Обиджоннинг юз-кўзи аралаш мушт туширди. У зарбанинг кучлилигиданми, ағанаб тушди.

- Тур ўрнингдан, тирранча! - буюрди йигит Обиджоннинг тепасига келиб. - Эркакмисан? Тур, дедим!

Обиджон турди. Ҳайдовчи унга яқин келиб, қўлига белкурак тутқазди.

- Мана шу ерни ковла! Тез бўл!

Кўпчилик кўпчилик-да! Агар яқкама-яқка муштлашишса, Обиджон енгилмаслигини биларди. Афсуски, бу барзангилар икки киши.

Индамай белкуракни қўлига олди-да, кўрсатилган ерни ковлай бошлади.

Чамаси ярим соат ичида икки метрли чуқур қазиди.

- Қани, энди пастга туш! - буюрди йигит ҳайдовчига кўз қисиб. - Агар тушмасанг, шу чуқурга тириклай кўмиб кетамиз! Туш дедим!

Обиджон яна ожиз қолди ва чуқурга тушди. Икки барзанги унинг қўл-оёқларини йўғон арқон билан чандиб боғлаб ташлашди.

- Агар ажалинг етмаган бўлса, - деди кетаётиб ҳайдовчи. - Ўз кучинг билан арқондан бўшалиб оларсан. Мабодо ўлимнинг яқин бўлса, сени Худо раҳмат қилсин!

Умрида бу тахлит муносабатга рўбарў бўлиб кўрмаган йигит учун ҳозирги ҳолати жуда аламли эди.

Обиджон кетиб бораётган машина ортидан лабларини тишлаганича боқиб бир-икки силкиниб олгач, овозининг борича қичқирди:

- Аблаҳлар! Ҳезалаклар!

* * *

Бегона кимсалар арқонни жуда маҳкам бойлашган экан. Обиджон қанча уринмасин, барибир бўшала олмади. Соатлар алмашиб, ниҳоят тун ҳам чўқди. Қалин ўрмонни бойқушларнинг беўхшов ув тортишлари босди.

Бир томондан қорни очлиги, иккинчи томондан оёқ-қўлларининг симиллаб оғриши Обиджонни ҳолдан тойдирганди. Урина-урина арқонни еча олмагач, у ҳаётини тақдир қўлига топширишдан бўлак чора топа олмади.

Бир маҳал шу яқин орада кимларнингдир шивир-шивирлари, оёқ товушлари эшитилгандек бўлиб Обиджон кўзларини катгароқ очди ва секин ўрнидан турди.

Ҳақиқатан сал наридан икки нафар эркак ўзаро гаплашганча ўтиб боришарди.

- Ҳой, ёрдам беринглар! - қичқирди Обиджон. - Буёққа келсаларинг-чи!

Икки эркак тўхтади. Бир муддат атрофга аланглаб олишди-да, у томонга юра бошлашди.

- Кимсан? - чуқурга яқин келиб сўради улардан бири.

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi <https://kitobxon.com/uz/asar/999> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси <https://kitobxon.com/uz/asar/999> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную версию можно найти на сайте <https://kitobxon.com/ru/asar/999>